

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף כד

למדנו במשנתנו שנחלקו חכמים ור"ש בנשבע 'לא אוכל' ואכל נבילות וטריפות, האם חייב או פטור:

בשלמא לריש לקיש: אמנם לריש לקיש (שביאר שחכמים מחייבים במקרה שנשבע לאכול בפחות משיעור, וחייב כיון שהוא לא מושבע על זה מהר סיני) מובן שרבי שמעון פטור, כיון שלשיטתו הוא כבר מושבע מהר סיני שלא לאכול אפילו כל שהוא נבילות וטריפות, וכפי שלמדנו בברייתא - שלדעת רבי שמעון בכל האיסורים חייב מלקות אפילו על כל שהוא.

אלא לרבי יוחנן: אבל לרבי יוחנן (שביאר שחכמים מחייבים משום שזהו 'איסור כולל', דהיינו שהוא נשבע שלא לאכול דברים המותרים והאסורים, ומתוך שהשבועה חלה על הדברים המותרים היא חלה גם על האסורים) קשה מדוע רבי שמעון פטור?

תשובה: מידי הוא טעמא: כל הטעם לחייב הוא בגלל 'איסור כולל', אבל ר"ש הרי לא סובר את 'איסור כולל', וכפי שלמדנו בברייתא - ר"ש אומר, האוכל נבילה ביום כיפור פטור מחטאת, כיון שאין איסור אכילה ביום כיפור חל על איסור נבילה. כלומר כיון שהנבילה כבר אסורה באכילה עוד לפני יום כיפור, לכן אין איסור יום כיפור חל עליה, למרות שיום כיפור הוא 'איסור כולל' (= שהוא כולל בתוכו איסור לאכול הכל, גם מאכלים כשרים וגם מאכלים שאינם כשרים).

*

בשלמא לריש לקיש משכחת לה בלאו והן: אמנם לריש לקיש (שביאר שחכמים מחייבים במקרה שנשבע לאכול בפחות משיעור, וחייב כיון שהוא לא מושבע על זה מהר סיני) אפשר למצוא את השבועה ב'לאו והן'. ביאור: לקמן נלמד שקרבן שבועה בא רק על שבועה שיש בה 'לאו והן' (= לא וכן), דהיינו דבר וחילופו, כגון כאן שהוא נשבע לא לאכול כל שהוא נבילה, ולדעת חכמים הוא חייב כיון שהוא יכל להישבע

שהוא כן יאכל כל שהוא נבילה (= משום שהוא לא נשבע לבטל את המצווה, שהרי הוא לא מושבע מהר סיני על כל שהוא).

אלא לר' יוחנן: אבל לרבי יוחנן שביאר שחכמים מחייבים משום שזהו 'איסור כולל', ומדובר שהוא נשבע בפירוש 'לא אוכל נבילות וכשרות', אמנם שבועת 'לאו' (= שבועה שלא אוכל) חלה אפילו שהוא מושבע מהר סיני, כיוון שמדובר באיסור 'כולל' (= שהוא נשבע שלא לאכול נבילות וכשרות, ומתוך שהשבועה חלה על הדברים המותרים היא חלה גם על האסורים), אבל איך יתכן שהוא חייב על שבועת 'הן' (= שבועה שאוכל נבילות וכשרות), והרי הוא מושבע מהר סיני שלא לאכול נבילות. נולא שייך בזה 'איסור כולל' שהשבועה תחול, כיון ש'איסור כולל' מועיל להוסיף איסור על איסור התורה, דהיינו לאסור על עצמו את הנבילות באיסור שבועה כתוספת על איסור נבילות מן התורה, אבל אין זה מועיל לסתור את איסור התורה.

מחמת הקושיא הגמ' חוזרת בה מהתירוץ לעיל (כג): על הסתירה במשנה מהרישא לסיפא, שהרישא מדברת בסתם והסיפא מדברת במפרש:

אלא כדרבא: אלא בין ברישא ובין בסיפא מדובר שנשבע 'לא אוכל' סתם, ולא פירש שלא יאכל נבילה. וברישא (= הנשבע שלא יאכל ואכל אוכלים שאינם ראויים פטור) לא מדובר בנבילה, אלא כמו שאמר רבא, שהאומר 'שבועה שלא אוכל' ואכל עפר פטור, לפי שהתכוון רק לדבר הראוי לאכילה ועפר אינו ראוי לאכילה, אבל נבילות ראויות לאכילה אלא שאסור לאוכלם. ולכן אם נשבע 'לא אוכל' סתם הכוונה שלא יאכל הכל בין נבילות ובין כשרות, ולשיטת ריש לקיש השבועה חלה על נבילות רק אם נשבע שלא יאכל פחות מכזית (= כיון שבכזית הוא כבר מושבע מהר סיני והשבועה לא חלה), ולשיטת רבי יוחנן השבועה חלה גם על נבילות כיון ששבועה ש'לא אוכל' כוללת גם את הדברים המותרים וגם את האסורים, והשבועה חלה על הנבילה באיסור 'כולל'.

וע"פ זה נמצא שלא קשה איך יתכן שהוא חייב על שבועת 'הן', לפי שאם הוא היה אומר 'שבועה שאוכל' השבועה חלה.

אמר רב מרי: ממשנתנו לעיל (כב): יש ראייה שנבילות ראויות לאכילה (אף שאסור לאוכלם), שלמדנו שם - מי שאמר קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום, ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה לו. ע"כ המשנה. נמצא שאכילת נבילות נחשבת ל'אכילה', שהרי הוא אמר 'אם אכלתי היום' ואשתו אסורה לו.

דחיית הראיה: הכי השתא: שם כיון שבהתחלה הוא אכל נבילות וטריפות ואח"כ נשבע 'קונם' אשתי נהנית לי אם אכלתי היום', הרי שבכך הוא החשיב את אכילתו וגילה דעתו שאינו קץ בהם, אבל כאן במקרה שאמר 'שבועה שלא אוכל' הוא לא גילה כלל שנבילה נחשבת בעיניו כמאכל.

*

אין איסור חל על איסור. נחלקו הדעות האם איסור חל על איסור ב'איסור כולל', אמנם לכו"ע איסור כן חל על איסור ב'איסור מוסיף'.

'איסור כולל' = כגון נבלה ביום הכיפורים. הנבלה היתה כבר אסורה באכילה לפני יום כיפור, אבל ביום כיפור ישנו איסור נוסף של אכילה. והאיסור הזה כולל עוד דברים, כי איסור האכילה ביום כיפור הוא על כל המאכלים בעולם. ולכן מתוך שהאיסור אכילה של יו"כ כולל עוד מאכלים, הוא גם חל על הנבלה.

איסור מוסיף = חלב של קרבן אסור באכילה ומותר בהקרבה. וכשהקרבן נעשה 'נותר' (לאחר זמנו) נוסף על האכילה איסור 'נותר', למרות שאין איסור חל על איסור, בגלל שהנותר הוא 'איסור מוסיף'. כלומר הוא הוסיף על החלב איסור חדש שלא היה בו עד עכשיו, והיינו שהחלב נאסר להקרבה למזבח משום נותר, ולכן החלב נאסר גם באכילה משום נותר.

אמר רבא מאי טעמא וכו': מהו טעמו של מאן דאמר שאיסור חל על איסור ב'איסור כולל'? תשובה - מאותו הטעם שאיסור חל על איסור ב'איסור מוסיף'. כלומר בגלל שהאיסור הוסיף עוד דבר, הוא כבר יכול לחול גם על זה.

ומאן דפטר: אבל למאן דאמר שאיסור לא חל איסור ב'איסור כולל', סובר שיש חילוק בין 'איסור כולל' ל'איסור מוסיף'. דוקא ב'איסור מוסיף' האיסור חל, בגלל שהוא הוסיף על החתיכה עצמה איסור נוסף. (כגון חלב קרבן שנעשה נותר. הנותר הוא איסור חדש על החתיכה, כי מלבד שהיא אסורה באכילה גם אסור להקריב אותה למזבח).

מה שאין כן 'איסור כולל' שאינו מוסיף על החתיכה הזו שום איסור חדש, אלא הוא מוסיף איסור על חתיכות אחרות. (כגון נבלה ביום כיפור, שיום כיפור אינו מוסיף עליה איסור חדש שהרי היא כבר אסורה באכילה קודם לכן, אלא הוא מוסיף על מאכלים אחרים איסור אכילה).

ואמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל וכו': למאן דאמר שאיסור חל על איסור באיסור כולל, הנשבע 'שבועה שלא אוכל תאנים' וחזר ואמר 'שבועה שלא אוכל תאנים וענבים', הוא נאסר בתאנים גם בשבועה השניה. בגלל שמתוך שהשבועה השניה חלה על הענבים היא גם חלה על התאנים.

קושיא: פשיטא! תירוצ: מהו דתימא וכו': היה מקום לחשוב שאיסור שהאדם בעצמו מוסיף אותו (על ידי השבועה שלו), לא אומרים בזה שהאיסור יחול על איסור 'באיסור כולל'. קמ"ל שכן.

מתיב רבא בריה דרבא - יש אוכל אכילה אחת וכו': אדם אוכל מאכל אחד, ועובר על חמשה איסורים שחלים אחד על השני (ולדעת ר"מ שישה איסורים). א. איסור חלב. ב. איסור מעילה. ג. איסור נותר. ד. איסור טומאה. ה. איסור יום הכיפורים.

א. בהתחלה החלב של הבהמה אסור באכילה. **ב.** כשהיא הוקדשה, נוסף עליה איסור אכילה מצד המעילה בקודשים 'באיסור כולל'. שכיון שאסור גם הבשר והעור שלה באכילה משום המעילה בקודשים, נאסר גם החלב באכילה משום המעילה בקודשים. **ג.** וכשהקרבן נעשה 'נותר', נוסף איסור אכילה מצד הנותר ב'איסור מוסיף'. שכיון שנאסר הנותר להקרבה למזבח, הוא נאסר גם באכילה. **ד.** וכשהוא נטמא, נוסף איסור אכילת קודשים בטומאה ב'איסור כולל'. כי לטמא אסורה אכילת שאר קודשים, וממילא גם את הקודש הזה. **ה.** וכן כשהגיע יום כיפור נוסף עליו איסור אכילה ביוה"כ ב'איסור כולל', כי הוא אסור באכילת שאר דברים.

על כל האיסורים הללו חייב ארבעה חטאות, חוץ ממעילה שחייב עליה אשם.

ורבי מאיר סובר שאם חל יוה"כ בשבת והוציא את הבשר בפיו מרשות לרשות, חייב משום 'הוצאה'. (אמנם אם לא היה חל יוה"כ בשבת, לא היה חייב על 'הוצאה' ביוה"כ, כי לדעת ר"מ אין דיני עירוב והוצאה ביוה"כ). אמרו לו חכמים - 'אינו מן השם' כלומר אין האיסור הזה באותו הנושא שלנו, כי אנחנו מדברים על איסור אכילה ואתה מחייב אותו באיסור הוצאה. עד כאן המשנה בכריתות.

ואם איתא: לפי דברי רבא, מדוע המשנה לא מנתה עוד חטאת על איסור נוסף? והיינו כגון שאמר 'שבועה שלא אוכל תמרים וחלב'. יש כאן 'איסור כולל', כי השבועה חלה גם על תמרים ולכן היא חלה גם על החלב.

תירוצ: כי קתני איסור הבא מאליו איסור הבא מעצמו לא קתני: המשנה דיברה רק על איסורים שבאים מאליהם, ולא איסורים שאדם עושה אותם בעצמו כגון

שבועה. קושיא: **והרי הקדש**: המשנה מנתה שם את איסור הקדש למרות שהאדם עושה אותו על ידי ההקדשה שלו. תירוצ: **בככור דקדושתו מרחם**: מדובר בבהמה קדושה בקדושת 'בכור', שקדושתה באה מאליה.

הגמרא מביאה עוד חמישה תירוצים -

איבעית אימא כי קתני מידי דלית ליה שאלה: המשנה לא מנתה איסור שאפשר להישאל עליו ולבטל אותו. והיינו איסור של שבועה שאפשר להתיר אותו.

קושיא: **הרי הקדש**: הרי המשנה מנתה איסור של 'הקדש', למרות שאפשר להישאל ולבטל את ההקדש. תירוצ: **הא אוקמינן בככור**: הרי כבר אמרנו שמדובר בבהמה קדושה בקדושת 'בכור' שאי אפשר לבטל אותה.

איבעית אימא כי קתני קרבן קבוע: המשנה מדברת רק על איסור שמביא עליו קרבן קבוע, ולא שבועה שמביא עליה קרבן עולה ויורד.

קושיא: **הרי טמא שאכל את הקדש דקרבן עולה ויורד הוא**! תירוצ: **בנשיא ורבי אליעזר היא דאמר נשיא מביא שעיר**: מדובר במלך טמא שאכל את החלב של הבכור. ורבי אליעזר סובר שמלך שחטא בטומאת מקדש וקודשיו בשוגג, מביא קרבן קבוע (דהיינו שעיר לחטאת), ולא קרבן עולה ויורד.

רב אשי אמר: המשנה מנתה רק איסורים שחלים באכילה של 'שיעור אכילה'. אבל שבועה חלה אפילו פחות משיעור, והיינו במקרה שפירש בשבועתו שלא יאכל כלשהו. קושיא: **הרי הקדש**: שהאיסור הוא אפילו במעילה של שוה פרוטה. תירוצ: **הא בעינן שוה פרוטה**: אם כן יש בזה שיעור מסוים, מה שאין כן בשבועה שאין שיעור.

ורב אשי מאויריא אמר ר' זירא: המשנה דיברה רק על איסורים שבמזיד חייב עליהם כרת, אבל בשבועה אם עבר עליה במזיד יש לאו ולא כרת.

קושיא: **והרי אשם דזדונו לאו וקתני**: הרי איסור מעילה (שחייב עליו אשם) במזיד אין בו כרת אלא לאו, והמשנה כן מנתה אותו. תירוצ: **בחטאת קאמרין**: התכוונתי שהמשנה מנתה איסורים שבשוגג יש עליהם חטאת, רק אם יש עליהם במזיד כרת. ולא איסור שבועה שאמנם בשוגג יש עליו חטאת אבל במזיד אין עליו כרת. אמנם איסור מעילה יש עליו קרבן אשם בשוגג (ולא חטאת) ולכן מנתה אותו המשנה.

רבינא אמר: המשנה מנתה איסורים שחלים על מאכלים. אבל שבועה חלה על דברים נוספים.

קושיא: **והרי הקדש דחייל נמי אעצים ואבנים:** הרי הקדש חל גם על דברים נוספים, ובכל אופן מנתה אותו המשנה.

אלא כי קתני: המשנה מנתה רק איסורים שחלים על דבר שיש בו ממש, מה שאין כן שבועה שחלה גם על דברים שאין בהם ממש כגון על שינה (הנשבע 'אישן' או 'שלא אישן').